

REVELATIO
COGITATIO FIDEI

Colecția **Revelatio** este coordonată de
Otniel-Laurean Vereș

JEAN-LOUIS CHRÉTIEN

NEMĂRGINITA MILOSTIVIRE

Traducere din limba franceză de
Ana-Maria Răducan

Ratio et Revelatio
2023

**Seria *Cogitatio Fidei* este coordonată de
Alin Tat și Antoaneta Sabău**

**Volum apărut în colaborare cu Asociația
Studia Oecumenica, Sibiu**

Redactor: George State

Coperta: Paula Cionca

DTP: Paula Cionca

Tipărit la Print Expert, Oradea

Copyright © Ratio et Revelatio, 2023

Imagine coperta I: Petro Bevza, Cruce, 2007.

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHRÉTIEN, JEAN-LOUIS**

**Nemărginita milostivire / Jean-Louis Chrétien ; trad. din
lb. franceză de Ana Maria Răducan. - Oradea : Ratio et Revelatio,
2023**

ISBN 978-606-9659-66-3

I. Răducan, Ana Maria (trad.)

2

Editura Ratio et Revelatio

Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelatio.com

www.ratioetrevelatio.com

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE	7
NEMĂRGINIREA MILOSTIVIRII LA PASCAL	9
O NOTĂ TAINICĂ DESPRE PREZENȚĂ	43
<i>APROAPE ȘI DEPARTE</i>	44
<i>APROAPELE DEPARTE</i>	47
<i>OMNIPREZENȚA TELECOMUNICAȚIEI</i>	49
ÎN TAINĂ... ..	51
„NULLA TENTATIO, OMNIS TENTATIO”	55
SMERENIA LA SFÎNTUL BERNARD	81
<i>UN NOVICIAT AL CUVÎNTULUI</i>	83
<i>SMERENIA LUI CRISTOS</i>	86
<i>CELE DOUĂ SMERENII</i>	90
<i>RĂDĂCINA VIRTUȚILOR</i>	93
<i>PROBA ȘI OFRANDA</i>	95
<i>SMERENIA ELIBERATOARE</i>	97
<i>MĂRIMEA DREPTĂȚII</i>	100
PROVENIENȚA TEXTELOR	105

CUVÎNT-ÎNAINTE

Filozof și poet, JEAN-LOUIS CHRÉTIEN (1952-2019) a fost o figură importantă a vieții intelectuale franceze a ultimelor trei decenii. Opera sa a fost lăudată de confrăți filozofi precum Jacques Derrida și Jean-Luc Marion. Cîteva din cărțile sale sînt dedicate teologiei, într-o abordare fenomenologică. Din 1985 a publicat șase volume de poezie și aproximativ douăzeci de lucrări de filozofie și teologie.

Gînditor discret, și-a construit prin eseurile sale o operă filozofică importantă. Printre multele concepte investigate, cel de „spațiu interior” a fost cu siguranță unul privilegiat, plasat la jumătatea distanței dintre filozofia practică și teologia creștină.

În 2012 a primit Premiul Cardinal Lustiger din partea Academiei Franceze pentru întreaga sa operă filozofică.

Prezentul volum propune patru eseuri ale gînditorului francez, care merg de la tema milostivirii nemărginite la cea a ispitei și mîntuirii, trecînd printr-o meditație furtivă asupra prezenței, fără a-l uita pe Sfîntul Bernard, un autor spiritual preferat.

Alin Tat

NEMĂRGINIREA MILOSTIVIRII LA PASCAL

În ceea ce G. Brunet califica drept o „notă marginală” la fragmentul „Infinitul nimic”, în care figurează celebrul sau poate mult prea celebrul argument al pariului – căci sîntem departe de a fi siguri că acesta ar trebui plasat în centrul gîndirii lui Pascal¹ –, acesta din urmă scrie: „Este necesar ca dreptatea lui Dumnezeu să fie nemărginită, așa cum este și milostivirea sa. Or, dreptatea față de cei condamnați este mai puțin nemărginită și trebuie să șocheze mai puțin decît milostivirea față de cei aleși” (S. 680, L.G. 397²). Aceste două fraze, atît de scurte, ridică tot felul de întrebări, la care articolul de față va încerca să le răspundă. Expresia gîndirii lui Pascal este unanimă, chiar dacă privirea de vultur al marelui teolog care a fost H.U. von Balthasar a fost, doar în acest caz, deficitară. Sprijinindu-se cu prea multă încredere pe lucrările lui J. Levillain, el vede, de fapt, în aceste cuvinte, o replică a „ateului”, într-un dialog cu „creștinul”, deci o teză pe care Pascal o va respinge³! Însă acest lucru nu se poate susține. Primul „șoc”, pentru a cita un cuvînt din expresia de mai sus, pe care îl avem în fața acestor rînduri este folosirea singulară a cuvîntului „nemărginit/enorm”.

Enormis desemnează ceea ce este în afara normei, în afara regulii sau a legii, nemăsuratul. Lipsa de măsură sau excesul ține de registrul monstruosului, așa cum confirmă dicționarul lui Huguet despre limba din

¹ G. Brunet, *Le Paris de Pascal*, Paris, 1966, p. 13.

² *Cugetările* sînt citate după edițiile Sellier și Le Guern. Ultimul fragment evocat a fost citat fără vreo referință.

³ H.U. von Balthasar, *La Gloire et la Croix*, II, 2, tr. Givord et Bourbonloulon, Paris, 1972, p. 96. Acest lucru are, în mod evident, niște consecințe.

secolul XVI. Calvin îl folosește adesea în mod polemic și în special cu referire la doctorii din Sorbona („ce oameni am putea găsi mai răi și mai nemărginiți...?”, cu sensul de „oameni care acționează în afara oricărei reguli”). În domeniul moral sau juridic, *enormis* este mereu peiorativ, după cum o confirmă și Furetière, iar „cazurile enorme” reprezintă o expresie curentă care desemnează crimele capitale. Saint-Simon îl va folosi adeseori pentru a desemna deciziile nedrepte sau minciunile conștient răspîndite, care suscită cea mai mare indignare. La sfîrșitul secolului XVIII, în *Dicționarul critic al limbii franceze* al lui J.-F. Féraud se va scrie: „Este poate necesar să precizăm că acest cuvînt este înțeles mereu într-o conotație negativă”. Desigur, Montaigne îl folosește cu privire la dreptate, însă după ce a citat versurile din *Pharsalia* lui Lucan, în care este vorba despre patricide sau fratricide care se perpetuează fără ezitare în cadrul războaielor civile și în care concluzionează: „Să lăsăm această dreptate nemărginită și care iese din sine⁴”, ceea ce constituie un fel de hendiadă, pentru că, ieșind din normă, dreptatea iese din sine și încetează, așadar, să mai fie dreptate. Așadar, folosirea de către Pascal a acestui adjectiv pentru a desemna atributele divine este și ea „nemărginită”.

Dar această „nemărginire” se dublează atunci cînd trecem de la o frază la alta. „Este necesar ca dreptatea lui Dumnezeu să fie nemărginită, așa cum este și milostivirea sa”. Dacă dăm la o parte „nemărginirea” sau anomalia acestui adjectiv, avem de a face cu o teză apodictică și comună în teologie, care spune că, de vreme ce Dumnezeu este ceea ce are (adică ceea ce limbajul nostru spune că are), și că atributele pe care i le conferim noi nu sînt, de fiecare dată, nimic altceva decît propria

---

⁴ M. de Montaigne, *Eseuri*, III, 1, *in fine* (éd. Villey, Paris, 1992, vol. III, p. 803).